

27 ΙΑΝ. 2007

Χορτάσαμε από «όραματα»!

του Νικ. Α. Γ. Λιναρδάτου

Αποσπῶ από πρόσφατα δημοσιεύματα: «Είναι κοινή πολιτική ευθύνη νά ξαναδώσουμε στο λαό δραμα» (Γιώργος Α. Παπαδρόου). «Θέλουμε νά δώσουμε πνοή στο δραμα» (Αλέκος Αλαβάνος). «Μιά εθνική στρατηγική επιβάλλει τή διαμόρφωση "συλλογικού οράματος" γιά τήν πορεία τής χώρας...» (Χρ. Β. Μασσαλάς, πρόεδρος Διοικούσας Επιτροπής του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας). «Γίνεται κανείς πρωθυπουργός γιατί έχει δραμα γιά τή χώρα» (Δημ. Μητρόπουλος, δημοσιογράφος).

Υπολογίζω πώς τό «δραμα» (όπως και ἡ στρατηγική) εἶναι ἀπό τίς συχνότερα συναντώμενες ἔννοιες στήν ρητορική τῶν Ἑλλήνων πολιτικῶν και στό πολιτικό μας ἐν γένει λεξιλόγιο. Πιο σωστά στήν πολιτική μας ἀργκό. «Κάθε συνθηματική γλώσσα ὀρισμένων κοινωνικῶν ομάδων». Αὐτό εἶναι. Συνθηματική γλώσσα. Ὅπως χρησιμοποιεῖται στόν τόπο μας, «δραμα», μόνο ὡς στοιχεῖο συνθηματικῆς γλώσσας μπορεῖ νά νοηθεῖ. «Ἐχουμε δραμα», «δέν ἔχετε δραμα», τί πάει νά πει; Τιποτα. Τό λένε οἱ πολιτικοί μας γιά νά πουν κάτι. Κάτι πού φαντάζονται πώς θά ἐντυπωσιάσει τά πλήθη, θά τά συνεγείρει... και θά τοὺς ψηφίσουν (τό ψηφτό τῆς ὑποθέσεως). Σάν σύνθημα. Καί κατά πόδας οἱ δημοσιογράφοι μας, γιά νά μή φανοῦν ὑστεροῦντες ἢ γιά νά ἐξυπηρετήσουν και κολακεύσουν τοὺς πολιτικούς, τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν ἐργαλεῖα.

Ὡς δραμα νοεῖται «ἰδεατή μορφή ἐνός προγραμματιζόμενου καλύτερου μέλλοντος». Τό μέλλον ὁμως στερεῖται, κατά τοὺς Ἡράκλειτο και Ἀριστοτέλη, τῆς πραγματικότητας τοῦ παρόντος και τοῦ παρελθόντος. Τό μέλλον ἀποκτᾶ ὑπόσταση καθ' ὃ μέτρο γίνεται παρόν και περνάει στό παρελθόν. Ἡ πολιτική κινεῖται στή σφαῖρα τῆς πραγματικότητας, ἄρα στόν χώρο τοῦ παρόντος. Ἄρα τό δραμα πλεονάζει. Ἄλλο τελείως πράγμα εἶναι μέ ποιόν τρόπο μπορεῖ νά συνδυασθεῖ ἡ ἔννοια τοῦ παρόντος μέ τήν ἐργενή στόν ἄνθρωπο προσδοκία βελτιώσεως τῶν συνθηκῶν διαβιώσεώς του, πού σέ τελευταία ἀνάλυση ἀποτελεῖ τό κίνητρο τῆς πολιτικῆς δραστηριότητας.

Τό «δραμα» ἀκόμα και στήν ἀπλή του μορφή ἐμπεριέχει κινδύνους. Ὁ στρατηγός Μακρυγιάννης ὑπῆρξε ἄνδρας ἐντιμῶς, ἄνδρεῖος ἀπό τοὺς κύριους παράγοντες τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ '21 και τά «Ἀπομνημονεῦματά» του ἡ πιό ἐγκυρη ἀποτύπωση τοῦ ἤθους τῶν ἀγωνιστῶν τῆς, κατά τόν Λίνο Πολίτη. Στά «Ὁράματα και Θάματα» του ὁμως τά πράγματα παίρνουν ἄλλη τροπή. Ἐπικαλεῖται τή θεῖα παρέμβαση γιά τή σωτηρία τοῦ τόπου. Ἐπικίνδυνα πράγματα δηλαδή.

Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἦταν ἀγωνιστής, δραματιστής και μεγαλοῖδεάτης. Συνδύαζε ὁμως τήν ἱκανότητα τῆς ρεαλιστικῆς προσαρμογῆς [...] Διέθετε ἀκόμη ἀντίληψη ὀξυτάτη και... ἐπί πλέον τόν τόσο σπάνιο κοινό νοῦ, πειστικότητα και ἐπιχειρηματολογία και μαγνητίζουσα γοητεία!». Εἶναι κρίσεις τοῦ Σπύρου Μαρκεζίνη. Μέ τίς ιδιότητες τῆς ἀγωνιστικότητας, τοῦ ρεαλισμοῦ, τῆς ὀξυτάτης ἀντίληψεως, τοῦ κοινῶς νοῦ, τῆς ἐπιχειρηματολογίας και πειστικότητας ἐθεμελίωσε τό σύγχρονο ἀστικό κράτος και ἀναμόρφωσε σέ βάθος τήν ἑλληνική κοινωνία. Τά πράγματα πῆραν ἄλλη τροπή ὅταν παρενέβησαν τά ὀράματα («ἡ Ἑλλάς τῶν δύο ἡπείρων και τῶν πέντε θαλασσῶν»). Τό δραμα αὐτό (εἶναι ἐνδεικτικός ὁ τίτλος «Ionian Vision», τό Ὁραμα τῆς Ἴωνίας, τῆς ἐξαιρετικῆς μελέτης τοῦ πρώην Βρετανοῦ πρόεβῆ στήν Ἀθήνα Michael Lewellyn Smith γιά τή μικρασιατική περιπέτεια) ὀδήγησε στή μικρασιατική τραγωδία. Γράφουν οἱ καθηγητές Θάνος Βερέμης - Γιάννης Κολιόπουλος (Ἑλλάς - Ἡ Σύγχρονη Συνέχεια, ἐκδ. Καστανιώτης, 2006, σελ. 355): «Ἐπιβλήθηκε κυρίως ὁ Βενιζέλος ἀφενός ἐπειδή παρενέβαλε τήν Ἑλλάδα στόν σκληρό ἀνταγωνισμό μεταξύ τῶν νικητῶν δυνάμεων τοῦ [Α' Παγκοσμίου] πολέμου, ἀφετέρου ἐπειδή ἐπέλεξε νά ἐμπλέξει τή χώρα στρατιωτικά στή Μικρά Ἀσία».

Τό ἐπόμενο σκάλισμα στήν ἐπικανδυνότητα τοῦ οράματος εἶναι ὁ συνδυασμός του μέ τήν ἰδεολογία. Λέγεται ὅτι ἡ ἰδεολογία ἀποτελεῖ ἀφετηρία και περιγράμμα δράσεως ὁχι ὁμως πολιτική. Παίρνει τή μορφή διαφόρων -ισμῶν (κομμουνισμός, σοσιαλισμός, φασισμός, παναραβισμός κ.ά.). Συλλαμβάνεται δηλαδή μία ἰδεατή (τό οραματικό στοιχεῖο) κοινωνική ὀργάνωση (τό ἰδεολογικό στοιχεῖο), γιά τή μετατροπή τῆς ὁποίας σέ πραγματικότητα ἀπειμολοῦνται, ὡς ἐμπόδια, οἱ βασικές πολιτικές ἀξίες τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης τῆς εὐζωίας, ὅλες μαζί ἢ κάποιες ἀπό αὐτές.

Γράφει ὁ Λέσεκ Κολακόφσκι, ὁ σημαντικότερος σύγχρονος Πολωνός φιλόσοφος και καθηγητής στήν Ὁξφόρδη στό πολυτίμητο τρίτομο ἔργο του «Κύρια Ρεύματα τοῦ Μαρξισμού»: «Ἡ ἰδεολογία δέν εἶναι ἀπλῶς μία βοήθεια και ὑποστήριξη στό [κομμουνιστικό] σύστημα, ἀλλά ἀπόλυτη προϋπόθεση τῆς ὑπάρξεώς του, ἀσχετῶς ἂν ὁ λαός πιστεῖ ἢ ὁχι σέ αὐτή. Ὁ Σταλινικός σοσιαλισμός ἐδημιούργησε μία αὐτοκρατορία κυβερνώμενη ἀπό τή Μόσχα, τῆς ὁποίας ἡ νομιμότητα ἐπῆραξε ἐξ ὀλοκλήρου ἀπό τήν ἰδεολογία».

Καταλήγω μέ τό πεζό συμπέρασμα πώς δέν χρειάζονται ὀράματα και ἰδεολογίες γιά νά προκόψει μία κοινωνία. Συντάσσομαι μέ τήν πρόταση τοῦ Kenneth Minogue καθηγητῆ τῆς Πολιτικῆς ἐπιστήμης στό London School of Economics. Γράφει σέ μία ἐκλαϊκευτική «Πολιτική» του: «Ἡ πολιτική εἶναι ἡ τέχνη τῆς πλοηγήσεως τοῦ καραβιοῦ-κράτους (...). Τότε αὐτό πού χρειάζομαστε εἶναι ἀξιόπιστα στοιχεῖα και ἐγκυρες πληροφορίες γιά τόν τρόπο λειτουργίας τοῦ σκάφους. Τά στοιχεῖα αὐτά μποροῦν νά βρεθοῦν μέσω τῆς ἐπιστήμης». Θά προσθέσω κάτι. Καί νά διδεται μία ἐλπίδα γιά τή βελτίωση τῆς μοίρας τοῦ λαοῦ.

Ὡς κατακλείδα αὐτοῦ τοῦ κειμένου θά ἤθελα νά παραθέσω δύο στίχους τοῦ Ἀγγλοῦ ποιητῆ τοῦ 18ου αἰῶνα Alexander Pope: «Γιά τή μορφή τῆς Κυβερνήσεως ἄφησε τοὺς ἀνοήτους νά τσακώνονται / Ὁ πῆδητοτε διοικεῖται καλά εἶναι τό καλύτερο».